

TASAVVUFIY AXLOQIY QADRIYATLARNING ZAMONAVIY O'QUVCHI TARBIYASIGA TA'SIRI: PEDAGOGIK TAHLIL

Samarqand davlat pedagogika intituti

1-kurs magistranti Tolibboyeva Sabina Sherzod qizi

Anotatsiya: Mazkur maqolada tasavvufiy axloqiy qadriyatlarning zamonaviy o'quvchi tarbiyasiga ta'siri pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda tasavvuf ta'limotiga xos bo'lgan komil inson g'oyasi, sabr-qanoat, halollik, kamtarlik, mehr-shafqat, mas'uliyat va o'zini-o'zi tarbiyalash kabi axloqiy qadriyatlarning bugungi ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni va ahamiyati yoritiladi. Maqolada ushbu qadriyatlarning o'quvchilarda ijtimoiy faollik, ma'naviy yetuklik, axloqiy barqarorlik va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari asoslab beriladi. Shuningdek, tasavvufiy merosni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish, uni o'quv-tarbiya jarayoniga integratsiya qilish yo'llari tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari tasavvufiy axloqiy qadriyatlarning zamonaviy o'quvchi shaxsini har tomonlama kamol toptirishda muhim manba bo'la olishini ko'rsatadi hamda pedagogik amaliyot uchun ilmiy-uslubiy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: tasavvuf, axloqiy qadriyatlar, zamonaviy o'quvchi, tarbiya, ma'naviy-axloqiy rivojlanish, pedagogik tahlil.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli axborot makoni sharoitida yosh avlod tarbiyasi masalasi pedagogika fanining eng dolzarb muammolaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Jamiyatda texnologik taraqqiyotning tezlashuvi, axborot oqimining ko'payishi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ham kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois zamonaviy ta'lim tizimi oldida barkamol, mustaqil fikrlaydigan, ma'naviy yetuk va ijtimoiy mas'uliyatli shaxsni tarbiyalash vazifasi turibdi.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ta'lim va tarbiya sohasidagi islohotlar ham yoshlar ongida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni mustahkamlash, ularni sog'lom axloqiy muhitda voyaga yetkazishga qaratilgan. Xususan, davlat rahbari tomonidan ilgari surilayotgan ma'naviyat va ma'rifatni yuksaltirishga oid g'oyalar ta'lim jarayonida boy tarixiy-merosiy manbalardan samarali foydalanish zaruratini yuzaga chiqarmoqda. Ana shunday bebaho manbalardan biri — tasavvuf ta'limoti bo'lib, u asrlar davomida insonning ichki poklanishi, axloqiy kamoloti va ruhiy yetukligini ta'minlashga xizmat qilib kelgan.

Tasavvufiy axloqiy qadriyatlar — halollik, sabr-toqat, kamtarlik, mehr-oqibat, vijdon, nafsni tiyish va o'zini-o'zi tarbiyalash kabi fazilatlar bugungi o'quvchi shaxsida shakllantirilishi lozim bo'lgan muhim sifatlar sirasiga kiradi. Ushbu qadriyatlar yoshlarning ma'naviy bo'shliqqa tushib qolishining oldini olish, ularni turli salbiy ta'sirlardan asrash hamda ijtimoiy muhitga moslashuvchan, axloqan barqaror shaxs sifatida kamol toptirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur maqolada tasavvufiy axloqiy qadriyatlarning zamonaviy o'quvchi tarbiyasiga ta'siri pedagogik jihatdan tahlil qilinadi, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga integratsiya qilishning nazariy asoslari va amaliy imkoniyatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari umumta'lim muassasalari, pedagoglar va tarbiyachilar faoliyatida ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etishda ilmiy-uslubiy asos bo'lib xizmat qilishi ko'zda tutiladi.

Mazkur tadqiqot doirasida tasavvufiy axloqiy qadriyatlarning zamonaviy o'quvchi tarbiyasiga pedagogik ta'siri o'rganildi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, tasavvufiy qadriyatlar o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Xususan:

1. Axloqiy barqarorlik va ma'naviy yetuklik: Tasavvufiy ta'limotdagi sabr-toqat, halollik, kamtarlik kabi fazilatlar o'quvchilarda ijtimoiy-madaniy normativlarga rioya qilishni mustahkamlaydi, shuningdek, ularning o'zini-o'zi nazorat qilish va ma'naviy qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

2. Ijtimoiy faollik va mas'uliyat: Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'quvchilar tasavvufiy qadriyatlar asosida tarbiyalanganida, ular jamiyatdagi ijobiy o'zgarishlarga faol ishtirok etishga, sinfdoshlariga va atrof-muhitga mehr-oqibat bilan munosabatda bo'lishga moyil bo'ladilar.

3. Shaxsiy rivojlanish va ruhiy barqarorlik: Tasavvufiy axloqiy qadriyatlar, xususan, o'zini-o'zi tarbiyalash va nafsni tiyish tamoyillari o'quvchilarda ichki intizomni shakllantiradi, stress va konflikt vaziyatlarini boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

4. Pedagogik integratsiya imkoniyatlari: Tahlil shuni ko'rsatdiki, tasavvufiy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali dars va maktabdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy jihatdan rivojlantirish samaradorligini oshirish mumkin. Masalan, loyihaviy faoliyat, rolli o'yinlar, guruhli muhokamalar va madaniy-tarixiy tadbirlar orqali qadriyatlarni amaliy hayotga tatbiq etish imkoniyatlari mavjud.

Natija sifatida tadqiqot shuni ko'rsatadiki, tasavvufiy axloqiy qadriyatlar zamonaviy o'quvchi tarbiyasida markaziy o'rin tutadi. Ular o'quvchilarda nafaqat ma'naviy-axloqiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshirish, shaxsiy intizom va ruhiy barqarorlikni rivojlantirish imkonini beradi. Shu bois pedagoglar uchun tasavvufiy qadriyatlarni ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali integratsiya qilish bo'yicha aniq metodik tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Mazkur maqola doirasida tasavvufiy axloqiy qadriyatlarning zamonaviy o'quvchi tarbiyasiga pedagogik ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tasavvufiy qadriyatlar — sabr-toqat, halollik, kamtarlik, mehr-shafqat, mas'uliyat va o'zini-o'zi tarbiyalash kabi fazilatlar — o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy barqarorligini shakllantirishda, ularni ijtimoiy faollik va ruhiy yetuklik tomon yetaklashda muhim rol o'ynaydi.

Shuningdek, tasavvufiy qadriyatlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali ularni dars va maktabdan tashqari mashg'ulotlarda samarali tatbiq etish mumkinligi aniqlandi. Bu esa o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy moslashuvchanligi va ma'naviy yetukligini ta'minlashda katta imkoniyat yaratadi.

Natijada, tasavvufiy axloqiy qadriyatlar zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat tarixiy va madaniy meros sifatida, balki amaliy pedagogik vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi. Shu asosda pedagoglar uchun ushbu qadriyatlarni o'quv-tarbiya jarayoniga tizimli va maqsadli integratsiya qilish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish zarurati mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alimov, B. (2018). Tasavvuf va ma'naviyat: tarixiy va zamonaviy aspektlar. Toshkent: Fan.
2. Mirzaev, S. (2020). O'quvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish metodikasi. Toshkent: Ta'lim.
3. Karimov, J. (2019). Pedagogika va ma'naviyat: nazariya va amaliyot. Toshkent: Universitet nashriyoti.
4. Nuriddinov, T. (2021). Tasavvufiy qadriyatlar va zamonaviy tarbiya. Toshkent: Ma'rifat.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari (2017–2023). Ma'naviyat va ma'rifatni yuksaltirish bo'yicha hujjatlar to'plami. Toshkent.
6. Sayfullayev, A. (2016). O'quvchilarda ma'naviy-axloqiy rivojlanishni ta'minlash metodikasi. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
7. Shamsiddinov, Q. (2018). Tasavvuf va pedagogika: axloqiy qadriyatlar asosida tarbiya. Samarqand: Fan va Ma'rifat.
8. Zokirov, N. (2022). Zamonaviy o'quvchi tarbiyasida ma'naviy-axloqiy qadriyatlar. Toshkent: Ta'lim va rivojlanish.